

in družbene odgovornosti, in to do vseh tistih ljudi, ki zaradi različnih razlogov ne morejo poleteti tako visoko, kot bi si morda želeli.

V Bachovem pisanju je opaziti vpliv idej, ki so zgoščene v gibanju new age, morda pa tudi nekoliko poenostavljeno razumevanje azijske duhovnosti ter preinterpretacijo nekaterih prvin budizma, hinduizma in zena. Bach ne ponavlja Budovega spoznanja o tem, da je vse življenje trpljenje, priznava pa nekatere od odrešilnih osmih poti, na primer poznavanje resnice, pravo mišljenje, spoštovanje življenja, prave težnje – prizadevati si za osvoboditev duha vsega zlega, pravi premislek – nadzorovanje občutkov in misli ter pravo meditacijo – uporabo pravih oblik zbranosti. Besede modrosti govorijo o tem, da vse stvari vodi misel, misel jih rodi in oblikuje. V *Bhagavadgiti* ali *Gospodovi pesmi*, najbolj znani filozofsko-religiozni pesnitvi stare Indije, je navedeno, da so telesa uničljiva, v njih pa je utelešen duh, ki je nepremagljiv, neskončen in večni. Praven zahteva dolgotrajno in strogo urjenje, učenec naj bi z učiteljevo pomočjo dosegel razsvetljenje, nazadnje pa se od mojstra odmaknil.

Pisatelj Richard Bach razgrne Galebovo zgodbo, ki jo sprva res ima za ptičjo pripoved, sčasoma pa se še sam poistoveti z njo. Z lastnim preizkušanjem meja ptič (ali človek) nikogar drugega ne ogroža in mu ne jemlje cene. Iz Galebovega nauka se je mogoče naučiti, da je treba spoštovati posameznike in posameznice, ki hočejo več in presegajo lastne omejitve, hkrati pa se zavedati, da je preživljanje človeka vrednega življenja dodeljeno vsem, tudi tistim, ki so jih družbene skrajnosti, naključja in različni dogodki potisnili na rob ali pa so se jim zaradi neprijaznih okoliščin zgodile omejitve in oviranost. Ptice letijo daleč pod nebo, nekaterim ljudem je dano samo to, da s pogledom spremljajo njihov let, toda

domnevni višji um ali kakršen koli že je, jim podarja domišljijo, upanje in tudi zaupanje vase. Vso pravico imajo do dostojanstva in spoštovanja. Resnica in odločitve Jonathana Livingstona Galeba lahko obarvajo njihovo lastno življenje in jih spodbudijo k premisleku o lastnem položaju. Galebovo poudarjanje svobode pomeni tudi posebno obliko strpnosti in odprtosti do pojavnih oblik človekovega bivanja.

Marija Švajncer

MARTIN KRPAN – 1917 PRVA SLOVENSKA SLIKANICA, 2020 PRVO STOPENJSKO BERILO V SLOVENŠČINI

Fran Levstik: *Martin Krpan*. Priredili Boštjan Božič, Jernej Ključevšek, Ivana Petric Lasnik, Petra Seitl. Ilustrirala Mateja Korbar Šimić. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021 (zbirka Slovenščina po korakih)

Martin Krpan, ki je izšel v zbirki *Slovenščina po korakih*, je prvo stopenjsko berilo v slovenščini. Vsi, ki poučujejo učence, katerih materni jezik ni slovenščina, se bodo drobne knjižice razveselili, saj se pogosto sprašujejo, kaj naj učencem priseljencem ponudijo za prostočasno branje. Stopenjska berila (angleško graded readers) učencem olajšajo prve bralne korake v tujem jeziku in jim omogočajo, da izberejo bralno gradivo, ki je za njih primerno. Posebna pozornost pri stopenjskih berilih je namenjena jeziku. Usklajena so z opisniki Skupnega jezikovnega okvirja (SEJO) za posamezne ravni jezikovnega znanja. *Martin Krpan* je pripravljen za učence ravni A2+, kar je na knjigi tudi zapisano.

Vsi, ki so znanje slovenščine osvojili na ravni A2, naj bi v besedilu prepoznali

besede in jezikovne strukture, ki so jih že srečali v učbenikih, zato z branjem ne bi smeli imeti težav. Na vsaki strani je nekaj novih besed. Te so posebej označene in razložene, v pomoč pri razumevanju besed pa so tudi ilustracije. Ilustracije Mateje Korbar Šimić so nazorne, na nekaterih so s številkami označeni predmeti, da si bralci lažje razložijo njihov pomen. Čeprav je morala ilustratorica slediti besedilu in poudariti predmete, ki so ključni za razumevanje zgodbe, je v svoje ilustracije vpletla tudi humor. Podobe literarnih likov izražajo njihovo razpoloženje, vsaka ilustracija je lahko izhodišče za pogovor.

Besedilo je razdeljeno na krajša poglavja, prirejevalci so razmišljali, kako oblikovati stavke in odstavke, da bo količina informacij porazdeljena čim bolj enakomerno. Na občutek kompetentnosti pri branju vplivajo dolžina povedi, izbira besed in tudi oblikovanje besedila. Vse to so pri priredbi upoštevali. Dodali so naloge, s katerimi učenci preverijo razumevanje besedila. Stopenjska berila so namenjena obširnemu branju (extensive reading), poudarek je na užitku ob branju in ne na razlagi jezikovnih struktur. Bolj poglobljena razlaga besedil je značilna za podrobno branje (intensive reading). Bralec stopenjskih beril naj bi se med branjem ne zaustavljaval zaradi prevelikega števila neznanih besed, pomembno je, da razume zgodbo, pri razumevanju pa mu pomagajo tudi ilustracije. Na sprejemanje besedila vpliva tudi možnost poslušanja besedila – 26 minut in pol dolg posnetek je prosto dostopen, objavljen je na spletni strani Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik.

Učenje slovenščine je tesno povezano s spoznavanjem slovenske kulture. Prav zato so se ob načrtovanju stopenjskih beril na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik odločili, da bralcem predstavijo slovenske junakinje in junake. Začeli so z Martinom Krpanom, nadaljevali

bodo z Lepo Vido, Desetnico, Povodnim možem, Veroniko Deseniško, Kraljem Matjažem in drugimi. Ta literarna dela nimajo sodobnega besedišča, zato imajo tudi učenci, katerih materni jezik je slovenščina, pogosto težave z razumevanjem. Dela zahtevajo razlago kulturnega ozadja in umestitev v kontekst. Pri Martinu Krpanu je uvodoma pojasnjeno, kdaj se zgodba dogaja in kako je v njej Fran Levstik realiziral svoje ideje, naj pisatelji pišejo v preprostem jeziku, glavna oseba pa naj bo slovenski kmet ali druga zanimiva in originalna oseba. Zgodba se dogaja v času, ko je bilo slovensko ozemlje del Habsburške monarhije. V uvodu izvemo, kje leži Notranjska in zakaj sta pomembna Dunaj in Trst. Povest ima za Slovence poseben pomen, saj je pisatelj duhovito opisal, kako je preprost junak s kranjskega podeželja bogati Dunaj rešil pred nasilnim Brdavsom. Martin Krpan je postal simbol moči, zdrave pameti in ponosa.

Metodologijo priprave stopenjskih beril so na Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik razvijali več kot eno leto, sodelovali so učitelji, ki imajo izkušnje pri poučevanju slovenščine kot tujega jezika. Avtorjem priredbe je uspelo ohraniti temeljne značilnosti besedila, ki kljub temu da je nastalo leta 1858, ostaja aktualno tudi danes. S stopenjskimi berili v slovenščini bomo pomagali učiteljem, ki iščejo gradiva za učence priseljence. O tem sem obširneje pisala v prispevku *Izbira bralnih gradiv za učence, katerih materni jezik ni slovenščina* (Otrok in knjiga 110), prispevek je nastal pred izidom te priredbe Martina Krpana.

Zgodba o Martinu Krpanu je danes skoraj ponarodela, samo pri založbi Mladinska knjiga je skupna naklada slikanic že leta 2017 (ob stoletnici prve slikanice) presegle 240.000 izvodov. Najbolj prepoznavna Krpanova upodobitev je delo Toneta Kralja, slikanica z njegovimi ilustracijami je izšla leta 1954. Martina

Krpana slovenski učenci poznajo, o njem se večkrat pogovarjamo, pokažemo jim različne izdaje te povesti. Z ilustracijami je prvič izšel leta 1917, dvanajst prizorov je upodobil Hinko Smrekar. To je bila prva slovenska slikanica. Hinko Smrekar je v ilustracije vnesel satirično ost, Tone Kralj je poudaril nasprotje med dunajskim dvorom in kmečkim človekom in izpostavil nekatere folklorne prvine slovenskega kmeta. Zanimive so tudi ilustracije Suzane Bricelej, ki jih je leta 1998 pripravila za svojo diplomsko delo na Akademiji za likovno umetnost, za njih je prejela nagrado Zlata ptica. Pripovedko Martin Krpan so ilustrirali še Lojze Perko, Ive Šubic, Marjan Amalietti, Klavdij Palčič in drugi. Miki Muster je narisal strip Martin Krpan.

Fran Levstik je besedilo napisal v dveh delih, a javnosti je znan le prvi del, ki je prvič izšel leta 1858 v celovškem časopisu *Slovenski glasnik*. Drugi del je ostal v rokopisu, leta 1931 ga je Anton Slodnjak vključil v Levstikova zbrana dela. Prešernova družba je leta 2009 izdala prvi in drugi del (ilustrirala Igor Ribič in Andrej Potrč). Vsi se strinjajo, da je prvi del umetniško bolj dovršen, zato je izdaja naletela tudi na nasprotovanje, saj naj bi se Fran Levstik sam odločil, da drugega dela ne bo izdal.

Besedilo je doživelo veliko izdaj, posneli so radijsko igro in animirani film (režija Nejc Saje, 2017, video je dosegljiv v nekaterih slovenskih knjižnicah). Na spletu so dosegljivi zvočni posnetki besedila, ogledamo si lahko tudi del gledališke predstave (režija Janez Burger, vlogo pripovedovalca igra Janez Škof), ki sta jo leta 2013 v koprodukciji pripravili SNG Drama Ljubljana in Slovensko narodno gledališče Maribor. Vse to lahko učinkovito uporabimo pri predstavitvi literarnega dela učencem, tudi v času pouka na daljavo so bile priredbe v druge medije iskane.

Leta 2018 je zgodba zaživela na lutkovnem odru (režija Tin Grabnar). To je bila že tretja uprizoritev Martina Krpana v Lutkovnem gledališču Ljubljana – prva je bila leta 1950 in velja za prvo pravo lutkovno predstavo, druga leta 1984 kot prva predstava na novi lokaciji in zadnja leta 2018 ob sedemdesetletnici gledališča. Martin Krpan nas s svojo kobilico že od leta 1986 vsako polno uro pozdravlja s stolpiča gledališča pod Ljubljanskim gradom. Vse to priča o njegovi izjemni vpetosti v slovensko kulturo. To je umetna pripovedka, ki jo pozna vsak Slovenec.

Kako pa Martina Krpana približati tujcem? Slikanico *Večjezični Martin Krpan* je leta 2015 izdala OŠ Martina Krpana iz Ljubljane. Šola je znana po narodni, jezikovni in kulturni različnosti učencev in staršev. Pripravili so povzetek zgodbe v slovenščini, učenci priseljenci pa so povzetek prevedli v svoje materne jezike. Tako besedilo beremo v hrvaškem, bosanskem, srbskem, črnogorskem, makedonskem, albanskem, romunskem, kazahstanskem in ruskem jeziku. Ilustracije so delo učencev in tako ilustracije kot tudi oblikovanje kažejo na kakovostno delo likovne mentorice Maje Žura. Vodja projekta je bila knjižničarka Majda Ilc Hussein.

Za učence priseljence lahko poiščemo izdaje Martina Krpana v njihovem maternem jeziku (makedonskem, hrvaškem, srbskem, italijanskem, nemškem, madžarskem, angleškem, ruskem, v Cobiss je vpisan tudi zvočni posnetek v nemščini). Ob stoletnici prve slikanice o Martinu Krpanu je v Argentini izšel prevod knjige v španščino. Predstavitve je bila 30. novembra 2017 v Buenos Airesu. Uvod k izdaji knjige je napisal slovensko-tržaški pisatelj Borut Pahor. V spremni besedi je zapisal, da je pisatelj Fran Levstik s povestjo Martin Krpan simboliziral boj Slovencev za svobodo in samostojnost. Povest ima trajen nauk,

da se vedno lahko upremo nasilju in zatiranju.

Ob številnih izdajah besedila o tem priljubljenem literarnem junaku knjiga *Martin Krpan*, ki jo je izdala Znanstvena založba Filozofske fakultete, nudi dodatne možnosti za branje, opazovanje ilustracij in obravnavo dela. Stopenjska berila so običajno namenjena prostočasnemu branju, a morda bo drobna knjižica z nalogami uporabna tudi kot učno gradivo pri pouku. Ne le za priseljence.

Barbara Hanuš

PRAZNIK ZLATIH HRUŠK 2021

Pred 31 leti je Toto Cotugno skupaj s slovensko skupino *Pepel in kri* zapel znamenito *Insieme* v podporo idealom, ki naj bi jih prebivalci Evrope simbolično združili s pogodbo v Maastrichtu leta 1992. Po naključju, na pragu 30-letnice omenjene pogodbe, letos ta ideal odmeva tudi v prazniku zlatih hrušk: skupaj.

Po tradiciji je praznik zlatih hrušk uglasen z naslovom Priročnika za branje

kakovostnih mladinskih knjig, letos z naslovom *Skupaj*. Seveda ta naslov, razen s sprejetjem Slovenije v skupnost OZN, ni v neposredni povezavi z omenjeno 30-letnico, toda mladinske knjige, ki so tokrat dobile zlato hruško, s svojimi izvirnimi upodobitvami posameznih življenjskih okoliščin ter z izvirnimi razlagami dejstev opozarjajo na potrebno sodelovanje: človeka z naravo, napredka s pravičnostjo ter predvsem človeka s sočlovekom. Ne pridnost ali iznajdljivost posamezne čebele, ampak šele sodelovanje vseh v skupnosti rodi hranilen in zdravilen med.

Tak med, sad sodelovanja mnogih, je tudi Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig. Vsako leto ga pripravi MKL Pionirska, center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, izdajo pa podpirata Mestna občina Ljubljana in Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

Tokrat je v njem ocenjenih 778 mladinskih knjig z letnico 2020, med njimi je še posebej predstavljenih 105 novih knjig, ki jim je strokovni odbor Priročnika podelil znak za kakovost zlata hruška (tabela spodaj je hiter pregled, kako je strokovni odbor Priročnika ocenil prostočasne mladinske izdaje 2020).

Za vse, ki bi radi o Priročniku izvedeli kaj več, si lahko ogledate posnetek Strokovne srede (<https://www.youtube>.

Tabela 1: Celostna predstavitev vrednotenih knjig 2020

Vse vrednotene knjige z letnico izida 2020					Od tega slovenske		
		Skupaj	Novo	Ponatis	Skupaj	Novo	Ponatis
	Vse	778	672	106	311	242	69
Od tega	Leposlovje	642	548	94	275	216	59
	Poučne	136	124	12	36	26	10
	Slovenske	311	242	69			
	Tuje	467	430	37			
Od tega	Odlično	155	105	50	73	40	33
	Zelo dobro	188	157	31	57	40	17
	Dobro	186	175	11	60	50	10
	Pomanjkljivo	249	235	14	121	112	9